

NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

III. volebné obdobie

Číslo: 1207/2003

303

N á v r h

skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky

n a v y d a n i e

zákona o zmiernení niektorých morálnych a majetkových krívd dlhodobo prenasledovaných občanov vedených na osobitných zoznamoch (čierne listiny) a ich rodinných príslušníkov

Predkladajú:

Gustáv	Krajči	v. r.
Vojtech	Tkáč	v. r.
Miroslav	Abelovský	v. r.
Jozef	Brhel	v. r.
Ivan	Kiňo	v. r.
Ladislav	Polka	v. r.
Ján	Mikolaj	v. r.
Jozef	Elsner	v. r.
Rudolf	Žiak	v. r.
Ján	Gabriel	v. r.
Igor	Pinkava	v. r.

Návrh na uznesenie:

Národná rada Slovenskej republiky
s c h v a ľ u j e
návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na vydanie zákona o zmiernení niektorých morálnych a majetkových krívd dlhodobo prenasledovaných občanov vedených na osobitných zoznamoch (čierne listiny) a ich rodinných príslušníkov

Bratislava júl 2003

Z á k o n
Národnej rady Slovenskej republiky
z.....2003
**o zmiernení niektorých morálnych a majetkových krívd dlhodobo prenasledovaných
občanov vedených na osobitných zoznamoch („Čiernej listine“) a ich rodinných
príslušníkov**

Národná rada Slovenskej republiky v zmysle zákona č. 87/1991, §1 a 2, zákona č. 553/2002 – úvodná časť a zákona č. 125/1996 o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického systému, podľa poslednej vety preambuly a § 6 citovaného zákona, s cieľom zmierniť niektoré krivdy spáchané na občanoch Slovenskej republiky – odporcoch komunistického režimu spolu s ich rodinnými príslušníkmi, ktorých tento režim dlhodobo prenasledoval, sa uzniesla na prijatí tohoto zákona:

§1

1. Zákon upravuje podmienky pre zmiernenie následkov niektorých majetkových a iných krívd, ktorých sa dopustil komunistický režim na občanoch Slovenskej republiky vedených na osobitných zoznamoch (tzv. čiernej listine). V nich ich označoval ako „predstavitel'ov, exponentov a nositel'ov pravicového oportunizmu, organizátorov protistraníckych protisocialistických a protisovietskych kampaní a akcií“, a ako takých v období od 21. augusta 1968 do 17. novembra 1989 systematicky prenasledoval, v príkrom rozpore so zásadami demokratickej spoločnosti, povinnej rešpektovať práva občanov obsiahnuté v Charte organizácie Spojených národov, v Deklarácii ľudských práv a v nadväzujúcich medzinárodných paktov a občianskych, politických, hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. 1)

2. Zákon tiež stanovuje podmienky pre uplatnenie nárokov oprávnených osôb, rozsah možných kompenzácií i spôsob finančného odškodnenia.

3. Zákon ďalej upravuje pôsobnosť ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky v konaní o vydanie Osvedčenia a v konaní o finančnú náhradu.

§2

Zmiernenie následkov majetkových a iných krívd spôsobených dlhodobým prenasledovaním občanov vedených na osobitných zoznamoch („čiernej listine“) a ich rodinných príslušníkov v období od 21. augusta 1968 do 17. novembra 1989 spočíva v:

- a) poskytnutí jednorazovej finančnej náhrady
- b) vyplácaní pravidelného mesačného príplatku k starobnému dôchodku
- c) v bezplatnom využívaní železničnej a autobusovej osobnej prepravy

§3

Oprávnená osoba

1/ Oprávnenou osobu v zmysle § 2 je fyzická osoba, ktorá bola vedená na osobitných zoznamoch („čiernej listine“), a ktorej bolo o tom na jej žiadosť vydané príslušným ústredným orgánom štátnej správy Osvedčenie.

2/ Oprávnenou osobou sú i manžel, (manželka) a deti, ktoré žili v období prenasledovania v spoločnej domácnosti s oprávnenou osobou podľa § 3, bodu 1 pod podmienkou účinnosti § 5, bod 2 tohto zákona.

1) Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 120/1977 Zb. o medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach a medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych kultúrnych právach.

3/ Tento zákon morálne a spoločensky rehabilituje občanov vedených na osobitných zoznamoch („čiernej listine“) a považuje ich z hľadiska vzťahu k bývalej komunistickej diktatúre aj v zmysle predchádzajúcich zákonov č. 87/1991, č. 125/1996 a č. 553/2002 za bezúhonných a za významnú súčasť protikomunistického odboja.

§4

Pôsobnosť ústredných orgánov štátnej správy

1/ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky vydá na žiadosť oprávnenej osoby Osvedčenie o tom, že bola v čase od 21. augusta 1968 do 17. novembra 1989 prenasledovaná a evidovaná Komunistickou stranou Československa na osobitnom zozname („čiernej listine“) ako odporca komunistického režimu. Osvedčenie zahŕňa aj manželku a deti v spoločnej domácnosti z obdobia prenasledovania.

2/ Oprávnená osoba môže podať žiadosť o vydanie Osvedčenia do 6 mesiacov odo dňa účinnosti tohoto zákona.

3/ Všetky orgány a organizácie sú povinné na požiadanie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky bezodkladne poskytnúť potrebný písomný materiál a vyhovieť aj súvisiacim dožiadaniám, bez ohľadu na prípadné pretrvávajúce utajovanie požadovaných materiálov.

§5

Finančné odškodnenie

1/ Výška jednorazovej finančnej čiastky oprávnenej osobe, ktorá spĺňa podmienky v § 3, bod 1. bude 80 000 Sk

2/ Ak oprávnená osoba uvedená v predchádzajúcom bode zomrela, jednorazovú finančnú náhradu vo výške 40 000 Sk dostane oprávnená osoba podľa § 3, bod 2.

3/ Výška príplatku k mesačným dávkam starobného dôchodku sa prepočítava: 3 Sk za každý mesiac prenasledovania u oprávnených osôb podľa § 3, bod 1. a príplatek 2 Sk za každý mesiac prenasledovania u oprávnených osôb podľa § 3, bod 2. Za obdobie prenasledovania sa pre výpočet príplatku počíta 20 rokov.

4/ Príplatky k starobným dôchodkom sa vyplácajú v plnej výške, bez ohľadu na hornú hranicu poberaného starobného dôchodku.

5/ Oprávnená osoba má právo na základe Osvedčenia podľa § 4 bod 1 na bezplatnú prepravu na železnici a prostriedkami MHD na celom území Slovenskej republiky.

§6

Uplatnenie nároku na odškodnenie

Oprávnená osoba môže podať žiadosť:

1/ o jednorazovú finančnú náhradu do jedného roka od vydania Osvedčenia

2/ o vyplácanie príplatku k starobnému dôchodku do jedného roka u oprávnených osôb podľa § 3, bod 1. a u oprávnených osôb podľa § 3, bod 2, súčasne so vznikom nároku na starobný dôchodok.

Žiadosti doložené Osvedčením na vyplácanie finančnej náhrady v oboch prípadoch (body 1/ a 2/) oprávnené osoby pošlú na adresu Sociálnej poisťovne – Ústredie v Bratislave.

§7

Ak bude žiadosť oprávnenej osoby na získanie finančnej náhrady podľa § 5 tohoto zákona v procese konania na príslušnom ústrednom úrade zamietnutá, môže sa oprávnená osoba odvolať na Najvyšší súd v lehote do 60 dní od doručenia príslušného oznámenia.

§8

Všeobecné ustanovenia

- 1/ Náklady na jednorazovú finančnú náhradu hradí štát a vyplatí ju Sociálna poisťovňa
- 2/ Príplatok k dôchodkom bude vyplácať Sociálna poisťovňa zo svojich zdrojov, bez ohľadu na výšku poberaného dôchodku.
- 3/ Konanie uskutočnené podľa tohoto zákona je oslobodené od poplatkov.
- 4/ Jednorazová finančná náhrada nepodlieha žiadnemu zdaneniu.

§9

Tento zákon nadobúda účinnosť od 1.1. 2004.

Dôvodová správa

Všeobecná časť

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 125 z 27. marca 1996 „O nemorálnosti a protiprávnosti komunistického systému“ vo svojej úvodnej časti, osobitne však v § 6, zaväzuje zákonodarný orgán Slovenskej republiky prijať osobitný zákon na „zmiernenie niektorých krívd spáchaných na odporcoch komunistického režimu a na osobách, ktoré boli postihnuté jeho perzekúciami“. Prakticky všetky kategórie a skupiny občanov nezákonne postihnutých represáliami komunistického režimu boli už odškodnené viacerými samostatnými zákonmi a ich novelami, občania evidovaní na osobitných zoznamoch (tzv. čiernej listine) sa materiálnej kompenzácie v novej demokratickej spoločnosti zatiaľ nedočkali.

V §2 zákona č. 125/96 sa zdôrazňuje, že odpor občanov proti nemorálnym praktikám komunistického režimu vyjadrený otvoreným konaním občanov, nazvaných najvyšším komunistickým vedením v tajnom straníckom dokumente „predstaviteľmi, exponentmi a nositeľmi pravicového oportunizmu, organizátormi protistraníckych, protisocialistických a protisovietskych kampaní a akcií“, si zasluhuje úctu a vďaku, pretože prispel k pádu tohoto nemorálneho režimu. Zostáva historickou skutočnosťou, že to bola aj táto generácia, ktorá svojím konaním v roku 1968 a svojím otvoreným odporom proti cudzej okupácii a tzv. normalizácii významne prispela k zmenám v roku 1989. Národná rada Slovenskej republiky doteraz nepremietla tento morálny odkaz roku 1989 do konkrétnej podoby zákona na zmiernenie dôsledkov krívd v perzekúcií tejto zostávajúcej skupiny odporcov totalitného režimu, i keď sa k tomu zaviazala (viď § 6 zákona č. 125/1996 a zmysel zákonov č. 87/1991 a č. 553/2002). Táto generácia už vymiera a bolo by naozaj nespravodlivé, ak by súčasná demokratická spoločnosť nevedela odškodniť aj túto skupinu oprávnených občanov.

Odtajené stranícke dokumenty potvrdzujú, že Predsedníctvo ÚV KSČ vo februári 1970 schválilo návrh na vypracovanie a vedenie tajnej evidencie nositeľov oportunizmu a protistraníckych aktivít. V roku 1971 tento najvyšší stranícky orgán prijal k tomu už konkrétnu prísne tajnú Smernicu a schválil aj prvý základný zoznam „predstaviteľov protisocialistických a protisovietskych kampaní a akcií“. Smernica predpisovala jednotný izolačný postup voči týmto občanom na celom území štátu s cieľom odstrániť ich z pôvodných funkcií, zamestnaní či profesií. Komunistická strana, a na jej pokyn celá štátny aparát, aktívne zabezpečovali tento odsun pre nich nebezpečných ľudí na perifériu občianskeho života, čím im, ale aj ich rodinám, za celé dve desaťročia spôsobili vážne morálne i materiálne škody.

ÚV KSČ zaradil do „jednotnej evidencie“ v celej ČSSR 10 504 osôb. Neskôr údaj upravil na 6335, z toho na Slovensku takto evidovali vyše 1500 osôb. Väčšinou išlo o významných pracovníkov a odborníkov z rôznych oblastí spoločenského, hospodárskeho, vedeckého a kultúrneho života. Dnes je z uvedeného počtu 1 500 odtajených 1 200 mien. Treba tiež uviesť, že z centrálne evidovaných 6 335 občanov ČSSR bolo 994 nestraníkov a 149 postihnutých z iných politických strán. Sekretariátu ÚV KSČ podávali príslušné orgány vždy do 31. januára každého roku súhrnnú informáciu o pohybe, zmenách v osobných údajoch a o činnosti osôb zaradených do uvedenej centrálnej evidencie. Známe je aj to, že čs. komunistický režim pri prenasledovaní svojich občanov bohato využíval aj neblahé skúsenosti „bratských strán“ predovšetkým KSSZ, SPD a maďarských komunistov. Dôslednosť postupu čs. komunistický režim pri izolácii nevhodných občanov sa potvrdila aj

v roku 1977, keď najvyššie stranické vedenie prijalo sprísnenú smernicu pod krycím názvom „Norbert“. Táto dávala právo Ministerstvu vnútra ČSSR v čase „spoločenských nepokojov“ fyzicky izolovať „osoby ohrozujúce vnútorný poriadok a bezpečnosť štátu“. Do tejto skupiny občanov zaradili predovšetkým osoby centrálné evidované, ako potencionálnu „piatu kolónu nepriateľa na území ČSSR“. Izolácia spočívala v násilnom umiestňovaní „nebezpečných osôb“ v nápravno-výchovných ústavoch alebo v im podobných zariadeniach.

Treba zdôrazniť, že z hľadiska finančného odškodnenia oprávnených osôb ide skôr o symbolické gesto nového demokratického štátu, ako o skutočnú kompenzáciu, pretože tie dlhoročné materiálo-duchovné príkoria a ponížovanie sa len ťažko dajú vyčíslieť. Ako je už uvedené vyššie, rady oprávnených sa ďalej preriedujú a nemôžu znamenať výraznejšie zaťaženie štátnych výdajov.

1. Jednorazové finančné odškodnenie je objektivizované na základe listu Sociálnej poisťovne z 10.12.2001, v ktorom sa na žiadosť Konfederácie občanov z „čiernej listiny“ uvádza, že z celkového počtu 1 212 evidovaných osôb z „čiernej listiny“ poberá dôchodok len 478 postihnutých občanov a na naplnenie dôchodkového veku čaká už iba 29 osôb. Na odškodnenie zostáva teda iba 507 osôb a ďaleko menší počet pozostalých vdov príp. vdovcov či ich detí s právom len na polovičné odškodnenie. Ak vychádzame z týchto relevantných informácií je zrejmé, že jednorazové odškodnenie vo výške 80 000 Sk sa bude týkať 507 občanov. Po 705 zomrelých sa môžu o odškodnenie prihlásiť jeho príbuzní, čo je však veľmi nepravdepodobné. Maximálna hranica výšky vyčlenených prostriedkov na jednorazové odškodnenie teda predstavuje sumu 68 760 000,- Sk. Táto suma bude však reálnejšie nižšia a nevyplatené prostriedky sa vrátia späť štátu.
2. Pravidelný príplatok k starobným dôchodkom oprávnených osôb podľa § 3, bod 1. bude predstavovať 720 Sk a v prípade manželov/manžieliek a detí oprávnených osôb by sa vyplácal príplatok k ich starobnému dôchodku vo výške 480 Sk mesačne až po nadobudnutí práva na starobný dôchodok (§3, bod 2.). Presný rozpočet na vyplácanie príplatkov k starobnému dôchodku sa nedá určiť. Nie je totiž známe, či ešte žijú oprávnené osoby, ktoré budú preberať príplatok, resp. kedy deti zomrelého dosiahnu dôchodkový vek a tým pádom aj nárok na príplatok. Ak by sme teoreticky predpokladali, že každý si nárok uplatní - čo však nie je reálne - maximálne by príplatok ročne predstavoval celkom 8 190 170,- Sk. Reálny odhad sa pohybuje vo výške 4 milióny korún ročne.

Z horeuvedeného vidieť, že kategória prenasledovaných občanov z hľadiska nárokov ďaleko zaostáva za už odškodnenými skupinami oprávnených osôb podľa iných zákonov. Okrem toho výšky súm jednorazového odškodnenia, ako aj príplatku k starobnému dôchodku, autori odvíjali od rovnakých finančných odškodnení občanov podľa iných zákonov. Ide pritom o poslednú skupinu oprávnených občanov podľa zákona č. 125/1996, ktorá zostáva neodškodnená. Prijatie navrhovaného zákona by zavrátilo významný a citlivý proces nastoľovania demokracie. Odškodnenie tých, ktorí sa o pád komunistického režimu významne zaslúžili by takto bolo súčasne aj potrebným morálnym zadosťučinením.

Osobitná časť

K § 1:

Paragraf 1 definuje predmet zákonnej úpravy a vymedzuje obdobie, na ktoré sa zákon vzťahuje. Odvoláva sa na platné medzinárodné normy o ľudských právach, ktoré totalitný komunistický režim úmyselne porušoval. Ods. 1 a 2 upravujú podmienky uplatňovania si nárokov.

K § 2:

Paragraf 2 upravuje spôsob finančného odškodnenia pre oprávnené osoby podľa zákona, ktoré bude spočívať v jednorázovom odškodnení, príplatku k starobnému dôchodku a v bezplatnom využívaní železničnej a autobusovej osobnej dopravy po celom území SR.

K § 3:

Paragraf 3 obsahuje určenie koho možno považovať za oprávnenú osobu a kto nastupuje na jej miesto v prípade, že už nie je nažive. Tiež určuje vzťah osôb uvedených na tzv. Čiernej listine ku komunistickému režimu.

K § 4:

Paragraf 4 v ods. 1 určuje pôsobnosť ústredných orgánov štátnej správy. Ide o prácu Ministerstva vnútra SR pri vydávaní Osvedčenia na žiadosť oprávnenej osoby. V ods. 2 je stanovená lehota, dokedy môže oprávnená osoba žiadať o vydanie Osvedčenia. V ods. 3 je zakotvená povinnosť pre všetky orgány a organizácie predložiť bezodkladne Ministerstvu vnútra SR potrebný písomný materiál a vyhovieť aj iným dožiadaniám týkajúcich sa vydania Osvedčenia.

K § 5:

Paragraf 5 v ods. 1 určuje výšku nároku na jednorázovú finančnú náhradu v hodnote 80 000,- Sk. Ods. 2 definuje, že ak oprávnená osoba zomrela, oprávnenou osobou sa stáva jej najbližší príbuzný a ten má nárok na odškodnenie vo výške 40 000,- Sk. V ods. 3 sa uvádza výpočet príplatku dôchodku podľa iných zákonov týkajúcich sa odškodnení bojovníkov proti komunizmu. V ods. 4 sa stanovuje neplatnosť tzv. „hornej hranice“ dôchodku. Ods. 5 umožňuje oprávnenej osobe využívať železničnú a autobusovú dopravu zadarmo.

K § 6:

Paragraf 6 stanovuje postup žiadateľa pri nárokovaní si jednorázovej finančnej náhrady a príplatku k starobnému dôchodku.

K § 7:

Paragraf 7 poskytuje možnosť oprávnenej osoby uplatniť si nárok na priznanú finančnú čiastku v prípade zamietnutia žiadosti v administratívnom konaní, na príslušnom súde v stanovenej lehote.

K § 8:

Paragraf 8 určuje, že finančné náklady na jednorázovú úhradu hradí štát a vypláca Sociálna poisťovňa.

K § 9:

Paragraf 9 stanovuje účinnosť zákona.

D o l o ť k a z l u č i t e ľ n o s t i
právneho predpisu
s právom Európskych spoločností a právom Európskej únie

1. **Navrhovateľ zákona:** skupina poslancov Národnej rady Slovenskej republiky

2. **Názov návrhu zákona:** : zákon o zmiernení niektorých morálnych a majetkových krívd dlhodobo prenasledovaných občanov vedených na osobitných zoznamoch („Čiernej listine“) a ich rodinných príslušníkov

3. **V práve Európskej únie problematika návrhu zákona** nie je upravená.

4. Návrh zákona svojou problematikou **nepatrí** medzi prioritné oblasti aproximácie práva.

5. **Charakteristika právnych noriem Európskej únie, ktorými je upravená problematika návrhu zákona:** nie je upravená

6. **Vyjadrenie stupňa kompatibility s právom Európskej únie:** nedá sa vyjadriť